

Narcis Dorin Ion

Sorin Iftimi

**Palatul Sturdza de la Miclăușeni.
File dintr-un album risipit**

DOXOLOGIA
IAȘI, 2015

CASTELUL STURDZA DE LA MICLĂUȘENI

Narcis Dorin Ion

„Pe o culme-nvecinată / Cu a mea luncă din Mircești / O zidire se arată / De pe timpuri bătrânești./ E castelul unde-n pace / Castelana ne-n-cetat / Cu-a sa mână mult dibace/ Scrie pagini de-admirat”. Această poezie, scrisă de Vasile Alecsandri la Mircești, în 1887, îi este dedicată Mariei Sturdza, fiica lui Ion Ghica, și surprinde plastic locul în care se află poate cel mai insolit castel al Moldovei, o reședință a familiei Sturdza ridicată în pur stil medieval, la cumpăna veacurilor al XIX-lea și al XIX-lea, o construcție care impresionează și azi prin arhitectura ei de factură neogotică, prin turnurile de pază ce străjuiesc parcul, prin blazoanele și stemele nobiliare ce-i ornamează fațada.

Într-un vast parc amenajat pe un deal din preajma Romanului, înspre Târgu Frumos, dăinuie încă o construcție unică în România, contestată de unii ca valoare arhitectonică, dar admirată de cei mai mulți dintre aceia care au pășit pe aleile cu arbori seculari și au părăsit Domeniul Miclăușeni cu un sentiment de întoarcere în istorie, în Evul Mediu al castelelor feudale apusene. Copia lor fidelă s-a născut pe pământ moldovean datorită pasiunii cu care George Sturdza și-a creat aici un castel de poveste.

O moșie veche de șase secole...

poveste care începe cu sute de ani în urmă, când, pe la 1410, Alexandru cel Bun dăruia vornicului Miclăuș (1380-1440) moșia care îi va purta numele și va deveni celebră prin castelul ei de mai târziu: Miclăușeni¹. Urmașii vornicului Miclăuș au stăpânit domeniul până în anul 1591, când l-au vândut vistiernicului Simion Stroici (1550-1623), care își va construi aici un conac ale cărui ruine se mai puteau încă vedea la începutul secolului al XX-lea. Cu un an înainte de a muri, Simon Stroici lasă prin testament (1622) moștenire satul Miclăușeni „Lupului Prăjescu și nepoatei sale Saftei, și fiului meu Gligorie, cu heleștee și prisăci și cu tot venitul, pentru că i-am luat pre dâșii ca să-mi fie ei feciori de suflet”².

Stăpânit timp de aproape șase decenii de Lupu Prăjescu și de urmașii săi, domeniul Miclăușeni a trecut în 1697 în posesia fraților Ioan și Sandu Sturdza, care și-au împărțit apoi averea părinților, la 1699, Miclăușenii revenindu-i lui Ioan³.

... și o familie pe măsură

Ioan Sturdza (1655-1725) este întemeietorul ramurii Sturdza care a stăpânit domeniul de la Miclăușeni în veacul al XX-lea. Acesta s-a căsătorit prima dată cu Irina, fiica Sultanei și a lui Ion Bucium, cu care a avut șapte copii: Mihalachi, Bărboiu, Costachi, Sandu, Catrina, Nastasia și Maria⁴. Cum soția sa a murit la 1713, Ioan Sturdza s-a recăsătorit cu Anița T. Jora. El a deținut cele mai înalte dregătorii, de la postelnic (1686-1691), sluger (1693), jîtnicer (1695-1696), stolnic (1705-1707), până la paharnic (1708-1709), pârcălab (1709), vornic al Țării de Sus (1709) și mare vornic (1715-1722)⁵. El a reușit să își sporească averea considerabil, la moartea sa lăsând nu mai puțin de 42 de moșii, dintre care 15 erau sate întregi.

Moșia Miclăușeni i-a revenit inițial fiului său Bărboiu, care o va stăpâni timp de șapte ani (1719-1726). Satul a trecut apoi în posesia fratelui său Costache, care îl va stăpâni împreună cu soția sa Anița Catargiu, până în 1723, când încetează din viață. Văduva sa a păstrat însă dreptul de a locui în casa de la Miclăușeni. Ea a cerut ca „în casele soțului meu să fiu volnică a trăi cât mi-ar fi voia, fără nici o supărare, și cu toată orânduiala casii mele”⁶. Aceasta a lăsat satul Miclăușeni cumnatului său Sandu Sturdza, „împreună cu 400 de stupi și toți țigani ce am danie de la soțul meu”.

Astfel, Miclăușenii au revenit în posesia unuia dintre băieții lui Ioan Sturdza, Sandu (1685-1756). Acesta a urmat o carieră asemănătoare cu cea a tatălui său, trecând prin toate dregătoriile importante ale țării: de la clucer (1718), mare ban (1722-1726), mare

vistiernic (1727-1731) și hatman (1732), la cea de mare vornic al Țării de Jos (1733-1737), mare logofăt și de cinci ori caimacam (1737-1747; 1750-1753)⁷.

Sandu Sturdza a fost nu numai un „om viclean și închis în inima lui și lacom” – cum îl socotea Ioan Neculce – dar și un abil dregător, care a reușit să își păstreze și chiar să își consolideze poziția politică în timpul celor opt domnitori ai Moldovei din prima jumătate a veacului al XVIII-lea. Din căsătoria sa cu Elisabeta (Safta) Paladi a avut șase copii: două fete (Catrina și Marina) și patru băieți (Ioan, Dimitrie, Constantin și Ștefan). Trei dintre cei patru băieți ai lui Sandu Sturdza au dat naștere – prin urmașii lor – celor trei ramuri importante ale familiei Sturdza: cele de la Miclăușeni și Șcheia (copiii lui Ioan); cea de la Popești și Cristești (urmașii lui Dimitrie și ai lui Mihai vodă Sturdza) și cea de la Ruginoasa (descendenții lui Ștefan).

Este remarcabil faptul că la toate aceste moșii Sturdzeștii au construit reședințe impunătoare, din care astăzi mai dăinuie cele de la Miclăușeni, Șcheia, Popești și Ruginoasa. Două dintre aceste conace (Miclăușeni și Ruginoasa) – deși au fost construite la jumătate de secol distanță unul de celălalt – seamănă izbitor ca stil (neogotic), un indiciu în plus că ele au fost zidite de membrii aceleiași familii. Dintre toate aceste conace doar cel de la Miclăușeni a rămas – de la început până la sfârșit – în posesia familiei Sturdza și a descendenților ei direcți, fără a fi înstrăinat, cum a fost cazul celorlalte.

Conacul prinde viață

Sandu Sturdza a reușit nu numai să-și sporească averea funciară (57 de moșii)⁸, dar și să realizeze alianțe matrimoniale în rândul marii boierimi (Rosetti-Roznovanu, Bogdan, Razu), sau chiar al unor domnitori: fiul său Dimitrie s-a căsătorit cu domnița Ruxandra, fiica lui Grigore II Ghica. La moartea lui Sandu Sturdza, 24 din cele 57 de moșii ale sale au revenit fiului cel mare Ioan (1710-1792), acesta păstrând și Miclăușeni. El este cel care a pus temelile conacului Sturdza de aici. Cum vechea casă nu mai oferea nici un confort, Ioan Sturdza a construit în 1755 (și nu la 1752, cum scrie în pisania pictată din holul castelului) un conac cu două niveluri. Acest conac se va menține până la 1880, când George A. Sturdza l-a reconstruit în forma frumosului castel de la Miclăușeni⁹. Tot Ion Sturdza este cel care a construit la Miclăușeni prima biserică din zidărie (1781-1782), care avea hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil¹⁰.

Aidoma tatălui și bunicului său, Ioan Sturdza a deținut în lunga sa viață cele mai de seamă funcții administrative, timp de peste patru decenii: logofăt (1732), mare stolnic (1744), mare spătar (1746-1747; 1752-1753), mare vornic al Țării de Jos (1759), logofăt (1764), mare vornic al Țării de Sus (1764-1766) și vornic (1767, 1771, 1774, 1775)¹¹. El s-a căsătorit cu Evdochia Caliarhi (fiica vistiernicului Andronachi Caliarhi, zis Florescu). Aceasta a născut cinci copii: Iordachi, Sandu, Zoița, Catrina și Dimitrie. Dintre fii, Sandu Sturdza este cel care a primit moșia Miclăușeni de la tatăl său, prin 1780. Dar, cum el se va călugări și pentru ca domeniul

să rămână în posesia familiei, a fost încheiată o înțelegere (23 februarie 1781), care a limpezit problema moștenirii: Dimitrie Sturdza avea să devină proprietarul Miclăușenilor, în timp ce fratele său, Sandu, va putea locui aici cât va voi.

Un boier luminat: Dimitrie Sturdza...

Dimitrie Sturdza (1756-1846)¹² a stăpânit moșia Miclăușeni timp de șaiszeci și cinci de ani. Amprenta pe care el a pus-o asupra Domeniului este vizibilă și astăzi. El a adăugat noi componente ansamblului rezidențial (biserica, grajdurile) și a optimizat structura domeniului. Dimitrie Sturdza a fost un om de cultură remarcabil, format în școlile occidentale. El a deprins pasiunea pentru cărți și manuscrise vechi și a pus bazele vestitei biblioteci Sturdza de la Miclăușeni. Cunoscând bine cultura clasică, Dimitrie Sturdza a fost influențat de spiritul iluminist care domnea în Franța, el alcătuind sau transcriind – dilema încă există – primul proiect de Constituție republicană din Țările Române, manuscris ce-i aparține și care provine din biblioteca sa¹³.

Dimitrie Sturdza a fost legat puternic de reședința sa de la Miclăușeni, reușind să îi mărească suprafața și să o exploateze rațional. Între anii 1798-1892, a funcționat pe moșie o fabrică de sticlă întemeiată de el. Cum avea o pasiune specială pentru cai, el a construit grajdurile monumentale care se păstrează și astăzi. Dimitrie Sturdza a sprijinit mișcarea literară din vremea sa și reprezentațiile de teatru în limba română. Între 1823-1825, el a construit actuala biserică de la Miclăușeni

căreia prietenul său, mitropolitul Veniamin Costachi, îi va dăruia, în 1824, Icoana Maicii Domnului de la Mănăstirea Neamțului¹⁴. În anul 1904, biserica a fost restaurată fără a i se schimba aspectul exterior. În dreapta intrării a fost amplasată o pisanie în limba latină, având următorul text: „*Cei trei frați din Miclăușeni Dimitrie, Matei, mai micul George cu consoarta sa, Maria, au ajutat la consolidarea și restaurarea acestei biserici, contribuind cu sfaturi, forță de muncă și cunoștințe. Arhitectul milanez Herc. Peruchetti. Anul Domnului 1904*”. În anul 1842, Dimitrie Sturdza a reclădit din temelii, pe cheltuiala sa, biserica mănăstirii Bărboi din Iași, veche ctitorie a familiei Sturdza, în care se află mormântul domnitorului Ioan Sandu Sturdza (1822-1828).

Originea și cultura i-au asigurat lui Dimitrie Sturdza o ascensiune politică rapidă, el deținând, ca și înaintașii săi, timp de șaiszeci și doi de ani, dregătoriile cele mai mari ale Moldovei, de la mare ban și până la mare logofăt (1830-1842)¹⁵. El s-a căsătorit de două ori. Prima dată cu Sultana Ventura, cu care a avut două fiice și apoi cu Elena Balș care i-a dăruit încă șase copii. Unul dintre ei, Alexandru (Alec; 1803 – 13 iulie 1848), va moșteni domeniul de la Miclăușeni, în timp ce altul, Costache, a devenit proprietarul moșiei de la Șcheia, aflate la câțiva kilometri distanță, unde va ridica, între anii 1833-1834, un conac realizat după planurile arhitectului Karl Dormacher și ale sculptorului Florian Maschner¹⁶, clădire care mai există și astăzi.

Dimitrie Sturdza a fost un om de lume, umblat prin străinătăți, de unde s-a întors nu numai cu idei politice noi, ci și cu gusturi occidentale, el fiind acela care a mobilat în stil european conacul de la Miclăușeni și a început alcătuirea faimoasei bibliotecii. Pentru îngrijirea parcului conacului el a adus grădinari vestiți din Austria¹⁷. Cum trăia mai mult

la țară, aici primea numeroși oaspeți, fie boieri din Divan, rude sau cunoscuți, fie chiar călători străini. La Miclăușeni, în conacul lui Dimitrie Sturdza, și-a petrecut copilăria și nepoata sa de fiică, Elena Rosetti-Solescu, cea care avea să intre în eternitate sub numele de Doamna Elena Cuza. De la Miclăușeni ea mergea des la Șcheia, unde petrecea clipe plăcute în compania unchiului și verișoarelor sale¹⁸.

... și un administrator riguros: Alec Sturdza

Sub administrația chibzuită a lui Alec Sturdza, Domeniul Miclăușeni a cunoscut o dezvoltare ce va permite fiului său, George, să construiască la sfârșitul veacului al XIX-lea castelul ce dăinuie și azi. Școlit în Apus, Alec Sturdza a fost cel care a transformat conacul înaintașilor săi și a amenajat un parc în stil englezesc. El s-a căsătorit cu o rudă îndepărtată a sa, Ecaterina (Catinca) Sturdza, fiica logofătului Costache Sturdza de la Ruginoasa¹⁹. Probabil că strălucirea palatului de la Ruginoasa l-a determinat să-i amenajeze soției sale la Miclăușeni o reședință tot atât de rafinată și un frumos parc, transformările succesive și radicale făcând din Miclăușeni un Domeniu de poveste, în timp ce Ruginoasa va intra în declin la mijlocul secolului al XIX-lea, doar achiziționarea ei de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza redându-i măreția de odinioară²⁰.

Boier cult și progresist, Alec Sturdza s-a remarcat în plan cultural prin susținerea literaturii și a scriitorilor, prin colecționarea a numeroase și

---

valoroase manuscrise vechi. În plan politic, el a fost unul dintre fruntașii revoluției de la 1848 din Moldova. Față de soție și copii (Dimitrie, Elenco, Zoița, Matei, George și Ruxandra) s-a dovedit a fi un soț tandru și un tată iubitor, calități ce răzbat din numeroasele scrisori ce s-au păstrat de la el. Pe lângă cuvintele de afecțiune și prețuire față de soție („Pre iubită soție – în scria el, pe 19 aprilie 1839 – dulce îmbrățișându-te, te sărut. Mulțumirea de a te ști sănă- toasă și bine încă iaste mângâietoare vieții”²¹), în scrisorile sale Alecu Sturdza îi indica acesteia modul de administrare a moșiei în lipsa lui („Cred că acum, la răzrezarea stupilor, vei face și dumneata câte o revizie, dacă la toți nu vei putea (...). Totodată vei poronci pe cât te afli acolo, să-i facă sama bivolilor (...) poroncind ca, pe viitor, până în sară, îndată ce vor fâta den scoafe, să însămnezi purceii câți sunt și la ce vreme fâtați”)²².

Această riguroasă administrare a moșiei i-a permis lui Alecu Sturdza să-și extindă domeniul, îndepărtând și casele țărănești din jurul conacului, să amenajeze parcul, să construiască mai multe ateliere (dogărie, rotărie, curelărie, pânzărie, ciubotărie etc.), conduse de maiștri germani, să crească tot felul de animale și păsări (porci, vaci, iepuri, oi, chiar și viermi de mătase) să înființeze mori, cârciumi, fabrică de spirt, lăptărie și spălătorie²³.

Totodată, Alecu Sturdza a transformat conacul – mărindu-l (are acum douăzeci și cinci de camere), modernizându-l (construiește o bibliotecă, o odaie de gimnastică, introduce, în 1837, apă potabilă printr-o conductă de 1 km), mobilându-l cu gust (are chiar și un ... clavir) – în jurul căruia a amenajat un frumos parc (cu lac, cu o insulă, cu turn și împrejmuț cu zid)²⁴. Alecu Sturdza a iubit atât de mult Miclăușenii încât și-a adăugat la nume acest patronim. Din păcate, nu s-a bucurat prea mult de

liniștea și confortul conacului său, moartea surprinzându-l la numai patruzeci și cinci de ani, pe 23 iulie 1848. A murit, se pare, fie de holeră, fie a fost asasinat, din motive politice, datorită opoziției sale în timpul discuțiilor de la Iași, din 11 iunie 1848, cu comisarul Porții, Talaat-Efendi. Alecu Sturdza a fost înmormântat în cavoul bisericii din Miclăușeni, pe mormânt aflându-se un portret al vornicului și un epitaf scris de Costache Negruzzi: „*Nemernice străine, dacă cumva vei trece / Pe lâng-această mută și tristă peatră rece / Oprește-te și pleacă privirea spre pământ; / Căci într-acest mult jalnic, întunecos mormânt, / Cununa României, de moarte secerată, / E pentru vecinicie aice îngropată! / Patriotism, blândeță, amor religios, / Tot ce în lumea asta e mare și frumos, / Cu Alexandru Sturza în groapă stau închise... / Așa ne arată Domnul că toate-s numai vise; / C-un om nu ia cu sine, când se prîface-n lut, / Decât recunoștința binelui ce au făcut. / Ferice însă acela ce las o mângâiere / În inimi sfâșiate de jale și durere; / Un nume scump și dulce vredniciei lui soții, / Și pilde de virtute iubiților săi fii!*”. În 1851 familia avea să îi ridice în parc un frumos monument funerar, realizat la München de către arhitectul Metzger²⁵. Cu stilu-i caustic, Maruca Cantacuzino descria astfel, în 1917, o vizită la monumentul lui Alecu Sturdza: „Ca să le facem pe plac doamnelor, ne oprim, nu fără să ne ascundem un căscat de neînvinș, în fața micului monument gotic, din piatră gri-ardezie, ce își înalță pe versantul de nord al parcului, în memoria lui Alecu Sturdza²⁶, o replică în miniatură a turnulețelor, crenelurilor, rozetelor și ogivelor din construcția principală. Trist mausoleu jucărie, de culoarea plictisului, unde se precizează și se perpetuează, vai!, ceea ce te derutează aici, în timp ce din toate părțile te năpădește desişul copacilor și te strânge zidul ce înconjoară Miclăușenii”²⁷.

Soției și copiilor, Alecu Sturdza-Miclăușanu le-a lăsat moștenire un domeniu perfect organizat („case mari vechi și heiuri trebuincioase pe lângă dânsa și împodobită cu acareturi folositoare, precum hambare, coșari, șuri și odăi de cărămidă, mori de piatră și de lemn, iazuri cu pește, vii în două ogrăzi, cu cramă și ciuveile trebuincioase, velniță cu două grajduri, crâșme de piatră și de lemn și cu pivnițe de piatră în tuspatur satele, biserică bună de piatră, înzestrată cu toate cele trebuincioase, livadă cu pomi roditori și grădină lângă casă”²⁸) și un prețios inventar viu (patruzeci și opt de boi de jug, douăzeci și trei de bivoli, douăzeci și trei de vite, patruzeci de porci, doi armăsari, doi cai de călărie, unsprezece poștalioni roibi și ... șase sute cincizeci de stupi²⁹).

După moartea lui Alecu Sturdza, domeniul și conacul din Miclăușeni au rămas în stăpânirea soției sale, vreme de cincisprezece ani (1848-1863), fiii săi – Dimitrie, George și Matei – aflându-se la studii în străinătate, în acea perioadă.

Dimitrie (Mitiță) A. Sturdza (10 martie 1833 - 23 octombrie 1914) a fost cel mai distins dintre cei trei fii ai lui Alecu Sturdza. După strălucite studii economice, financiare și istorice în Germania (la Göttingen, Jena, Berlin și Bonn), D.A. Sturdza a revenit în țară, unde s-a dedicat publicării cronicilor istorice moldovenești și a numeroaselor documente privitoare la istoria țării, organizării numismaticii, activității la Academia Română (al cărui membru a fost ales la 15 septembrie 1871 și al cărui secretar general a fost până la moarte) sau unei strălucite cariere politice, marcată de activitatea sa ca ministru – de Justiție, Domenii, Lucrări Publice, Externe, Război, Culte – în diferite cabinete (între 1866 și 1908) și încununată de numirea sa ca prim-ministru al României, de patru ori (1895-1896, 1897-1899,

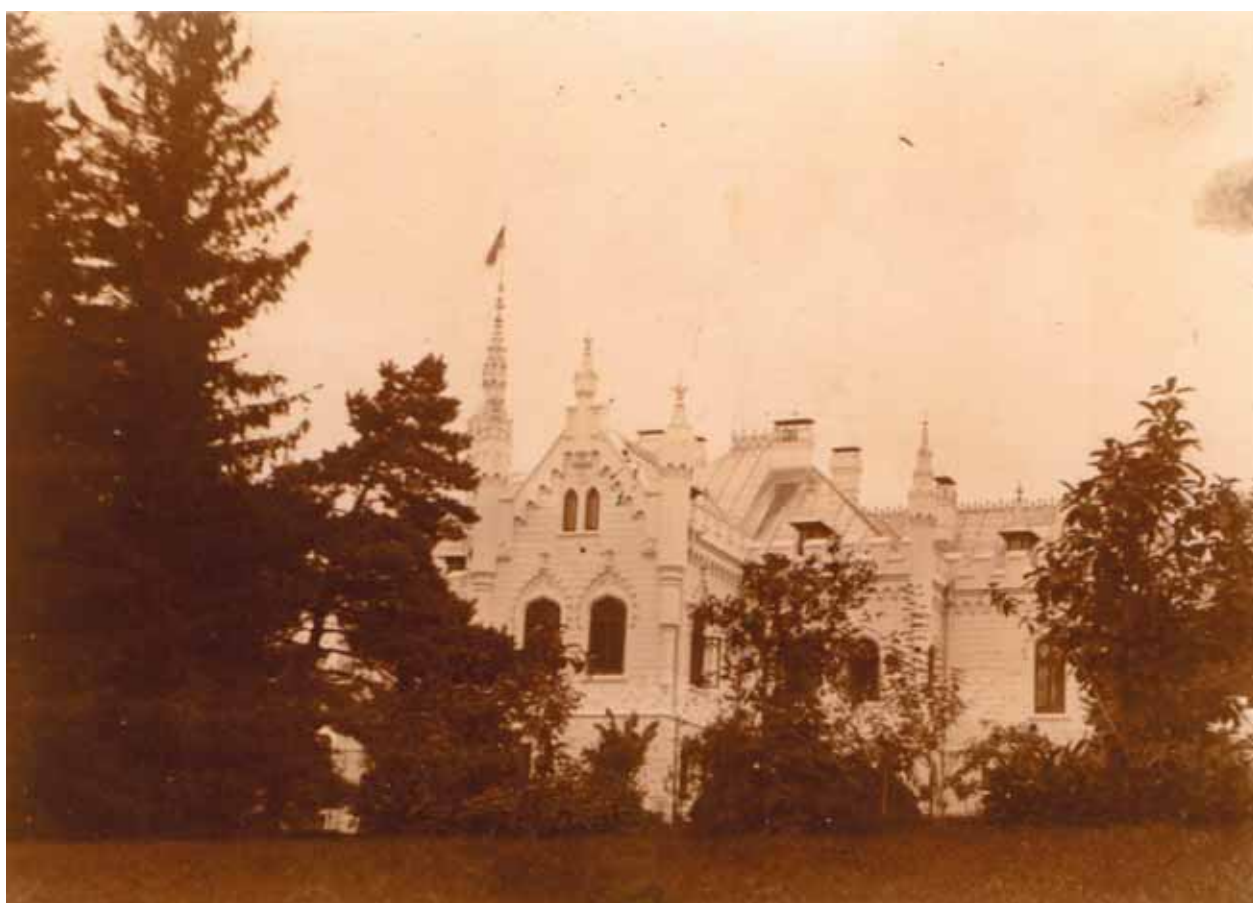
1901-1904 și 1907-1908) și șef al Partidului Național Liberal (1892-1909). Mare bibliofil – ca și fratele ori vărul său Dimitrie Sturdza Șcheianul) – D.A. Sturdza s-a impus în conștiința istorică românească prin editarea – împreună cu episcopul de Argeș, Ghenadie Petrescu, și vărul său D. Sturdza-Șcheianu – a celor zece volume monumentale de *Acte și documente relative la istoria renascerei României* și prin continuarea publicării documentelor Hurmuzachi³⁰.

Matei A. Sturdza (14 noiembrie 1839 - 16 martie 1870), al doilea fiu al lui Alecu Sturdza, nu a urmat o carieră politică (totuși, a fost prefect de Giurgiu, în 1866), nu a fost căsătorit și a murit tânăr, la Neapole.

Castelanul medieval

George (Iorgu) A. Sturdza (1 februarie 1841 - 23 iunie 1909), fiul mezin al lui Alecu, va fi cel care va moșteni Domeniul din Miclăușeni și va construi castelul. Revenit în țară după terminarea studiilor de la Berlin, în 1863, George Sturdza primește de la mama sa, prin „act de donațiune”, moșia Miclăușeni, fiul având obligația să-i asigure acesteia un venit anual de 1200 de galbeni³¹. Un an mai târziu, în 1864, în timpul reformei agrare a lui Cuza, el îi va împrietări pe sătenii de la Miclăușeni cu 1810 fâlcii de pământ din moșia sa. Tot pentru săteni, el înființează o școală primară, în 1865, iar 30 de ani mai târziu a construit una nouă. Relația sa specială cu țăranii din Miclăușeni a rămas în amintirea contemporanilor, Maria Cantacuzino consemnând în *Amintirile* sale că „se povestește că vorbind cu țăranii care se descopereau în fața lui, acest aristocrat,

1 – Castelul Sturdza de la Mîclăușeni (a. 1900).
(*Biblioteca Academiei Române – Cabinetul de Stampe*)

2 – Fațadele castelului, înainte de a primi
stucaturile heraldice (a. 1900).
(Biblioteca Academiei Române – Cabinetul de Stampe)